

Riigikogu majanduskomisjon

Teadmiseks:

Kliimaministeerium

Meie 08.03.2025 nr 2025-33-01-010

Arvamus SE 556 - Elektriturseaduse muutmise seaduse eelnõu kohta

Gren Eesti AS („Gren“) teeb ettepaneku täiendada elektriturseaduse muutmise seaduse SE 556 eelnõu („Eelnõu“) järgmiselt:

MUUDATUSETTEPANEK

Eelnõu näeb ette järgmise muudatuse:

paragrahvi 87¹ lõige 7 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„(7) Tootmissuunalise võrgulepingu sõlminud turuosaline, kes ei ole viimase kahe aasta jooksul alates käesoleva paragrahvi lõikes 4 nimetatud perioodi möödumisest vähemalt 95 protsendi ulatuses oma võrgulepingujärgset tootmissuunalist võimsust kasutanud, tasub võrguettevõtjale mittekasutatava tootmissuunalise võrguühenduse võimsuse ulatuses tasu käesoleva paragrahvi lõikes 6 nimetatud suuruses. Nimetatud tasu ei rakendu mittekasutatava tootmissuunalise võrguühenduse võimsuse ulatuses, mis on seotud käesoleva seaduse § 42² lõikes 1 nimetatud reservvõimsuse mehhanismis osalemisega, on vajalik süsteemihalduriga sõlmitud pikaajalise sagedusreservide lepingu täitmiseks või süsteemihalduriga sõlmitud tehnilise koostöö ja varustuskindluse tagamise lepingu täitmiseks.“;

Ettepanek sõnastada 87¹ lõige 7 selliselt, et võrgulepingujärgse tootmisvõimsuse kasutamise puhul võetakse arvesse ka teisi, ELTS kohaseid lubatud tegevusi, sh otseliini kaudu müüdava elektrienergia koguseid. Seega teeme ettepaneku muuta paragrahvi 87¹ lõiget 8 ja sõnastada see järgmiselt:

„(8) Tootmissuunalise võimsuse kasutamiseks loetakse liitumis- või võrgulepingu järgse tootmissuunalise võrguühenduse võimsuse liitumispunktist võrguettevõtja võrgu suunas edastamist ning muid käesoleva seaduse alusel lubatud tegevusi, sh otseliini kaudu enne liitumispunkti võimsuse müüki teisele turuosalistele, mis on fikseeritud võrguettevõtja

mõõteseadmega, mille summeerimisel tuvastatakse kasutatud tootmissuunalise võimsuse suurus.“

SISULINE SELGITUS:

Gren on sõlminud Elering AS-iga („Elering“) aastal 2021 võrgulepingu elektrienergia tootmiseks. Võrguleping hõlmab Greni Pärnu koostootmisjaama, mis on olnud töös alates 2010. aastast.

Elering edastas Grenile 13.02.2025 e-kirja, milles teavitas Greni viimase suhtes ELTS § 87¹ lg-st 7 tuleneva alakasutustasu rakendamisest alates 18.03.2025, sest Gren ei ole kasutanud oma võrgulepingujärgset tootmisvõimsust. Eleringi andmete kohaselt on Pärnu koostootmisjaama elektritootmise tipud olnud aastatel 2023 ja 2024 kuni mõnevõrra madalamad võrgulepingu järgsest maksimaalsest tootmisvõimsusest. Oluline on siinkohal märkida, et need tootmisandmed on Elering tuvastanud liitumispunktis paikneva mõõteseadmetega, s.t. tegemist on võrku antud elektrikogustega.

Eleringi hinnangul tuleb Grenil tasuda ELTS § 87¹ lg 7 alusel alakasutustasu ulatuses, mille võrra on Pärnu koostootmisjaamast võrku antud elektrienergia võimsus olnud väiksem võrgulepingujärgsest tootmisvõimsusest. Tegelikuses on Pärnu koostootmisjaam ka selle võimsuse ulatuses pidevalt elektrit tootnud – see osa pole aga antud võrku, vaid on müüdüd otseliini kaudu lõpptarbijale (tööstustarbija) ja/või kulunud elektrijaama omatarbeks. Otseliini kaudu elektri müük ning toodetud elektri kasutamine jaama omatarbeks on mõlemad ELTS kohaselt lubatud tegevused.

Greni hinnangul on Pärnu koostootmisjaama suhtes alakasutustasu rakendamine põhjendamatu. Tegemist on alates 2010. aastast töös oleva ja elektrit tootva jaamaga, mitte „fantomliitujaga“, kellele on suunatud ELTS §-s 87¹ sisalduv alakasutustasu regulatsioon.¹ Eleringi enda mõõteandmed näitavad, et jaam on aastate jooksul stabiilselt elektrit tootnud ja võrku andnud, kusjuures võrku antud tipuvõimsused on katnud rohkem kui 90% võrgulepingujärgsest tootmisvõimsusest. Võrku andmata jäänud elektrienergia on samuti toodetud, kuid seda on nendel aastatel kasutatud muul õiguspäraselt otstarbel – otseliini kaudu lõpptarbijale edastamiseks.

Pärnu koostootmisjaam rajati ja alustas tööd enne ELTS § 87¹ jõustumist, liitumispunkt on välja ehitatud ning pooled selles osas liitumislepingu korrektset täitnud, sh on tasutud liitumislepingu järgne liitumistasu. Jaama rajamise ja selle opereerimisega alustamise ajal ei sisaldanud seadusandlus alakasutustasu regulatsiooni. Samuti ei sisaldanud seadusandlus alakasutustasu regulatsiooni 2017. aastal, mil Gren sõlmis lepingu jaamast lõpptarbijani

¹ Vt 696 SE seletuskiri. Kättesaadav: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/2ad3cffe-ed19-4c4c-b456-1a77f9bf0ac3/elektrituruseaduse-ja-teiste-seaduste-muutmise-seadus/>.

otseliini rajamiseks ja selle kaudu lõpptarbijale elektri müümiseks, ega 2021. aastal, mil Gren sõlmis Eleringiga tootmisvõimsuse fikseerinud võrgulepingu. Gren ei arvestanud ega pidanudki arvestama Pärnu koostootmisjaama tegevuse korraldamisel sellega, et 2023. aastast jõustub uus regulatsioon, mis näeb ette, et kogu võrgulepingujärgne tootmisvõimsus peab jõudma võrku. Gren on Pärnu koostootmisjaama rajanud, seda opereerinud ning sellest lõpptarbijale elektrit müünud teadmises, et ta ei ole „fantomliituja“. Elektri jaama võimsust arvestades on ka elektri jaama edasise käitamise käigus võimalik ja tõenäoline, et võrku antavad tipuvõimsused ületavad 2023. ja 2024. aasta vastavaid näitajaid. Seejuures otseliini kaudu müüdava elektri mahud sõltuvad lõpptarbijate tarbimisest ning temaga sõlmitud lepingu kehtivusest, mistõttu peab võrguühenduse võimsus katma vajadusel ka seda osa jaama tootmisvõimsusest. Juhul, kui toodetud elektrit mistahes põhjusel otseliini anda ei saa, peab saama anda selle võrku. Teisisõnu, võrguühenduse tootmissuunaline võimsus peab Grenile tagama piisava varuga ligipääsu võrgule, et vajadusel saaks kogu jaama toodangu võrku anda. Seetõttu on võrgulepingus fikseeritud parameetrid põhjendatud ja vajalikud, ning tegemist ei ole alakasutusega ELTS mõttes.

Gren on aastaid korrektselt täitnud oma võrgulepingulisi kohustusi ning tootnud elektrit kogu lepingujärgse tootmisvõimsuse ulatuses. Asjaolu, et väike osa jaamas toodetud elektrist ei ole perioodil 18.03.2023-17.03.2025 jõudnud võrku, vaid on müüdud otseliini kaudu lõpptarbijale ning kasutatud jaama omatarbena (mida ELTS lubab), ei tohiks Grenile kaasa tuua alakasutustasu maksmise kohustust. Alakasutustasu rakendamine oleks siin selgelt ebaproportsionaalne ning vastuolus seaduse eesmärgiga.

Õiguskantsler on oma hiljutises pöördumises² leidnud, et ELTS § 87¹ lg 7 on põhiseadusega vastuolus, kuna säte riivab ebaproportsionaalselt ettevõtjate ettevõtlusvabadust ja omandipõhiõigust. Õiguskantsleri hinnangul kohaldub see säte oma praegusel kujul ka juhtudele, millele see ei ole mõeldud kohalduma. Säte on mõeldud lahendada fantoomliitujate probleemi, kuid rakendub täna ka nendele tootjatele, kellel on objektiivsed ja elektrituru toimimisega kooskõlas põhjused lepingujärgse tootmisvõimsuse mittekasutamiseks. Selliste tootjate hulka kuulub ka Gren.

Kui fantoomliitujatelt alakasutustasu nõudmiseks on legitiimne eesmärk, siis puudub see täielikult Greni puhul, kes ei ole fantoomliituja. Grenil on õiguskantsleri pöördumises viidatud objektiivne ja elektrituru toimimisega kooskõlas olev põhjus võrgulepingujärgse tootmisvõimsuse võrku mitte andmiseks (jaama omatarve, elektri müük otseliini kaudu lõpptarbijale ja otseliini kaudu müügi katkemise korral võrku müümise võimalikkus). Alakasutustasu regulatsiooni rakendamine sellises olukorras on seega põhjendamatu ja ka põhiseadusega vastuolus.

Seda, et Greni suhtes on alakasutustasu rakendamine põhjendamatu, kinnitab ka seadusandja kavatsus ELTS alakasutustasu regulatsiooni muuta. Käesoleval ajahetkel on Riigikogu

² Õiguskantsleri 26.02.2025 kiri nr 6-1/250142/2501369. Kättesaadav: <https://www.oiguskantsler.ee/sites/default/files/2025-02/Elektrivorguga%20tootmissuunalise%20liitumise%20tingimused.pdf>

menetluses ELTS muutmise eelnõu SE 556,³ millega plaanitakse sõnastada ELTS § 87¹ lg 7 ümber selliselt, et alakasutustasu rakendamise eelduseks ei ole enam võrgulepingujärgse tootmissuunalise võimsuse 100%-line mittekasutamine. Kuigi eelnõu praegune sõnastus ei vii Greni hinnangul sätet endiselt täielikult põhiseadusega kooskõlla (sh on eelnõus sisalduv 95% piirmäär Greni hinnangul liiga madal ning õigustuse sidumine üksnes „tootjast sõltumatute põhjustega“ ettevõtlusvabaduse valguses liigselt piirav), nähtub eelnõu menetlemisest siiski selgelt see, et praegu kehtiv regulatsioon on probleemne ning selle alusel ja samas määratud tasemel tasu määramine oleks ka seadusandja hinnangul põhjendamatu, mistõttu on Gren teinud käesoleva ettepaneku regulatsiooni piisavalt õigusselgeks ja põhiseaduspäraseks viimiseks.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Margo Külaots

Gren Eesti AS juhatuse liige

³ Eelnõu tekst on kättesaadav: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/7c0f41ff-beed-458e-af1d-ef6793e03bbd/elektrituruseaduse-muutmise-seadus/>.